

ΘΕΜΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

«Αντικειμενικότητα» στην Ιστορία.

Ιστορική αφήγηση.

Ιστορική εξήγηση.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Η Ιστορία είναι η ερμηνεία του παρελθόντος από τον ιστορικό. Συνεπώς δε μπορεί ποτέ να είναι απόλυτα αντικειμενική, δηλαδή «αμερόληπτη» ή «αυστηρά προσηλωμένη στα γεγονότα και ανεπηρέαστη από οποιοδήποτε προσωπικό συναίσθημα ή προκατάληψη».
-

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

2. Δε μπορούμε να ξέρουμε τα πάντα και γενικά δεν ξέρουμε, παρά λίγα πράγματα. Κάθε ιστορία είναι κατ' ανάγκη ανολοκλήρωτη· μετά από μας θα έρθουν άλλοι: όλες οι έρευνες προορίζονται να είναι κάποια μέρα παρωχημένες.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

3. Η έννοια της «αλήθειας» στην Ιστορία άλλαξε, γιατί μετατοπίστηκε το αντικείμενο της Ιστορίας· η Ιστορία ενδιαφέρεται πλέον λιγότερο για τα γεγονότα και περισσότερο για τους ανθρώπους και τις ανθρώπινες σχέσεις.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

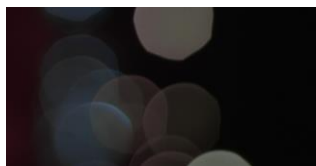
4. Υπάρχει μια αντικειμενικότητα στην Ιστορία, υπό την έννοια ότι ο «ιστορικός σκελετός» ή ο «ιστορικός καμβάς» αποτελείται από μερικά στοιχεία κοινά αναγνωριζόμενα ως καίρια σημεία, γύρω από τα οποία (και την ερμηνεία τους) πλέκεται το υπόλοιπο ιστορικό ύφασμα.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

5. Αμεροληψία στην Ιστορία είναι η προσπάθεια του ιστορικού να ξεφύγει, κατά τη διατύπωση της κρίσης του, από κάθε σκοπιμότητα ξένη προς την ιστορική «αλήθεια» και την επιστημονική πεποίθηση.

6. Οι ιστορικοί ψεύδονται, αν οδηγούνται από εξωεπιστημονικούς σκοπούς και βλέπουν την ιστοριογραφία μόνο σαν ένα όργανο που καθοδηγείται από τον ναρκισσισμό ή το συμφέρον.

ΙΕΑ 101
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ – ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Κ. ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ – Χ. ΚΟΥΡΓΙΑΝΤΑΚΗΣ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ, Η' ΕΞΑΜΗΝΟ
5 ECTS

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Ε.Η. Carr συνιστούσε στους
αναγνώστες του να μελετούν τον
ιστορικό, πριν μελετήσουν τα
«γεγονότα» του.

Ο G. Elton προέτρεπε το κοινό του να
επικεντρώνεται πάνω από όλα στην
καταγραφή των τεκμηρίων,
αναζητώντας τη θεμελιώδη εγγύηση
της ιστορικής ακρίβειας και αλήθειας,
αφήνοντας κατά μέρος τους
ιστορικούς και τα κίνητρά τους.

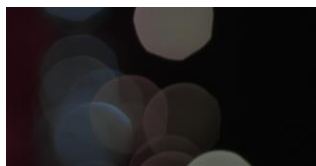
ΙΕΑ 101
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ – ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Κ. ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ – Χ. ΚΟΥΡΓΙΑΝΤΑΚΗΣ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ, Η' ΕΞΑΜΗΝΟ
5 ECTS

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Jacqueline de Romilly: η αντικειμενικότητα στην Ιστορία είναι μια εξαιρετικά προβληματική ιστορική ποιότητα· ο ιστορικός μοιάζει με έναν φωτογράφο, από τον οποίο θα ζητούσαμε απόλυτη ακρίβεια στο έργο του, ενώ θα του αναθέταμε να φωτογραφίζει ένα αδιάκοπα μεταβαλλόμενο αντικείμενο χίλιες φορές πιο μεγάλο από το πεδίο του φακού του.

IEA 101
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ – ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Κ. ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ – Χ. ΚΟΥΡΓΙΑΝΤΑΚΗΣ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ, Η' ΕΞΑΜΗΝΟ
5 ECTS

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Όχι μόνο η ερμηνεία των γεγονότων, αλλά ακόμη και ορολογία του ιστορικού μπορεί να περιέχουν αξιολογικές κρίσεις.

- Η ίδια η λέξη «κλασικός», ενώ αναφέρεται σε περίοδο του παρελθόντος (ξεπερασμένο), όχι μόνο αξιολογείται θετικά, αλλά προβάλλεται και ως πρότυπο για κάθε μελλοντική μας δραστηριότητα.
- Εντέλει είναι υποκειμενικό τι πραγματικά είναι «Αναγέννηση», «Διαφωτισμός» κ.λπ.
(G. Gadamer).

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

- Να αποδέχεσαι ανεπιφύλακτα περαιτέρω κριτική.
- Να μην εξαιρείς τίποτε από την κρίση.
- Να είσαι ανοιχτός σε εναλλακτικές δυνατότητες.
- Να είσαι ακέραιος και μεθοδικός στη συγκρότηση και στην παρουσίαση των επιχειρημάτων σου.
- Να καταλήγεις σε συμπεράσματα, μόνο όταν εξασφαλίζεις τεκμήρια.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

- Να είσαι αποστασιοποιημένος και αδέσμευτος από τους ευσεβείς πόθους σου ή/και από το ναρκισσισμό.
- Να τηρείς στάση συνεχούς και «αμείλικτης» αυτοκριτικής.
- Να είσαι έτοιμος συνεχώς να αναθεωρήσεις τα συμπεράσματά σου.
- Να οδηγείσαι προς την «αλήθεια» μέσω της σύγκρισης των «αληθειών» (διυποκειμενικότητα).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η απαξίωση της αφήγησης στην Ιστορία ξεκινά από τον F. Braudel (κορυφαίο εκπρόσωπο των Annales, αρχές-μέσα 20^{ου} αιώνα) και εντάσσεται στο πλαίσιο της ευρύτερης αμφισβήτησης-απόρριψη της γεγονοτολογικής ιστοριογραφίας, σηματοδοτώντας τη διαφοροποίηση από την ιστοριογραφία του L. von Ranke.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η αφήγηση αμφισβητήθηκε και απαξιώθηκε, επειδή

- * θεωρήθηκε ως μια «ελαφριά ιστορία», μια «σχολική ιστοριούλα» και

- * ταυτίστηκε με την ιστορία των γεγονότων (πολιτική και βιογραφική), που θεωρήθηκε ικανή μόνο να ψυχαγωγεί ή να εξάπτει τα πάθη και να οδηγεί σε συγκρούσεις.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Από την Ιστορία-αφήγηση στην Ιστορία-πρόβλημα: η Ιστορία δε μπορεί να είναι απλώς μια αφήγηση των (πολιτικών ή στρατιωτικών) γεγονότων, αλλά μια **κριτική ερωτηματοθεσία** πάνω στον ιστορικό χρόνο, που συνδυάζει δεδομένα από τις άλλες επιστήμες, για να διερευνήσει βαθύτερα και επιστημονικότερα το αντικείμενό της.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Francois Furet: η ιστορική αφήγηση κατηγορείται επειδή

- κατασκευάζει μια κατανοητή ακολουθία γεγονότων, ενώ στις πηγές βρίσκεται απλώς μια αποσπασματική παράθεση πραγμάτων και συμβάντων,
- βασίζεται σε γραπτές πηγές, οι οποίες μεταδίδουν τις «αναμνήσεις» εκείνων που έζησαν στο παρελθόν και μάλιστα τις «αναμνήσεις» των κοινωνικών ελίτ και όχι του απλού κόσμου, και
- είναι αθεράπευτα «τελεολογική», προσανατολισμένη δηλαδή πάντοτε προς κάποιο τελικό σκοπό.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Μία 25ετία μετά την αμφισβήτηση της αφήγησης, τα πράγματα φαίνεται να εξομαλύνονται, οι εντάσεις να υποχωρούν και οι εκπρόσωποι των Annales να ομολογούν: «το γεγονός και η αφήγησή του δεν είναι ασυμβίβαστο με την επιστημονική φιλοδοξία της Ιστορίας» (Dumoulin, 1986).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Ο Laurence Stone επισημαίνει πέντε διαφορές ανάμεσα στην παραδοσιακή και στη «νέα» αφήγηση. Η δεύτερη

1. ασχολείται όχι μόνο με τις μεγάλες προσωπικότητες, αλλά και με τους απλούς ανθρώπους,
2. συνδυάζει την περιγραφή με την ανάλυση,
3. είναι πάντοτε ανοιχτή σε νέες ιστορικές πηγές, για να αναθεωρήσει την προσέγγισή της,
4. ερευνά κυρίως το υποσυνείδητο των προσώπων, χωρίς να προσκολλάται στα προφανή γεγονότα, και τέλος
5. αφηγείται, για να φωτίσει τον εσωτερικό κόσμο του παρελθόντος.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Οι συζητήσεις των τελευταίων 30 χρόνων καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι κάθε ιστορία (συμβαντολογική, δομική, ποσοτική) τοποθετείται εντός της αφήγησης.

Ωστόσο, δυνητικά προβλήματα της ιστορικής αφήγησης μπορεί πάντοτε να είναι:

- η υπεραπλούστευση,
- η υποκειμενικότητα,
- η προπαγάνδα,
- η ηθικολογία,
- η σύγχυση μεταξύ αφήγησης και πραγματικότητας,
- η απουσία προβληματισμού-εντάσεων-αναζήτησης,
- η καταναλωτική διάστασή της.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Ο Max Weber εισάγει την έννοια της «εξήγησης» στην Ιστορία, σε εποχή που δέσποζε ακόμη ο ιδεαλισμός.

Επεσήμανε ως σφάλμα τη θεωρία ότι η μοναδικότητα των ιστορικών (και κοινωνικών) φαινομένων αποκλείει δυνητικά την εξήγησή τους.

Εντέλει σήμερα Ιστορία θεωρείται στην πραγματικότητα η ερμηνευτική προσέγγιση του παρελθόντος.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Η ιστορική ερμηνεία των πηγών ως μαρτυριών είναι μια πολυσύνθετη διανοητική ενέργεια· ακόμη και μια μη ιστορική ερμηνεία κειμένων ή αντικειμένων έχει πολυσύνθετο χαρακτήρα.

Επίσης, υπάρχουν ποικίλες θεωρίες της ερμηνείας, σύμφωνα με τις οποίες τα όρια της ερμηνείας επίσης νοούνται διαφορετικά.

Μια ερμηνεία μπορεί

- * να βασίζεται στη διερεύνηση της πρόθεσης **του συγγραφέα-δημιουργού**,
- * να αρνείται οποιαδήποτε πιστότητα στην πρόθεση του συγγραφέα-δημιουργού και να βασίζεται στα δικαιώματα της πρόθεσης **του έργου**,
- * να βασίζεται στην πρόθεση **του αναγνώστη**, σε σχέση με την πρόθεση του έργου, ή να χρησιμοποιεί το κείμενο ή το αντικείμενο ως αφορμή ή πρόσχημα για τις επιδιώξεις **του ερμηνευτή**.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Εξήγηση στην Ιστορία είναι η ανακάλυψη, η αντίληψη, η ανάλυση των συνδέσεων που ενώνουν μεταξύ τους (με τρόπο ίσως παράδοξο) τις πολλαπλές όψεις της ανθρώπινης πραγματικότητας, που συνδέουν κάθε φαινόμενο με τα γειτονικά φαινόμενα, κάθε κατάσταση με προηγούμενα, άμεσα ή μακρινά, και παράλληλα με τις συνέπειές τους.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Hegel: τέσσερις τύποι ερμηνείας στην ιστοριογραφία
καθολική (universal)
πραγματιστική (pragmatic)
κριτική (critical)
εννοιολογική (conceptual).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Droysen: τέσσερις πιθανές ερμηνευτικές στρατηγικές
στην ιστορική γραφή

αιτιώδης (causal)

υποθετική (conditional)

ψυχολογική (psychological)

ηθική (ethical).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Nietschze: τέσσερις προσεγγίσεις στην ιστορική
αναπαράσταση

μνημειακή (monumental)
αρχαιολατρική (antiquarian)
κριτική (critical)
υπεριστορική (superhistorical).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΗΓΗΣΗ

Croce: τέσσερις διαφορετικές θέσεις, από τις οποίες
οι ιστορικοί κατανοούν το ιστορικό αρχείο

- ρομαντική (romantic)
- ιδεαλιστική (idealist)
- θετικιστική (positivist)
- κριτική (critical).